

Ostrůvky v moři mizérie

Miroslav Chocholatý

Pětice recenzovaných titulů nabízí do jisté míry typický obraz současné poezie. Ostrůvky kvality jsou obklopeny mořem básnické mizérie. Zarážející je atrofující schopnost básně komunikovat se čtenářem, kdy na vině je verbální a obrazná změť rezignující nejen na významovou přesnost, ale mnohdy i na srozumitelnost. Předstírání hloubky na principu spojování nespojitelného je nešvarem, a nikoliv známkou básnické originality. Bohužel však tato tendence pramení z dnešního způsobu zacházení se slovem, které stále více svou váhu ztrácí.

Tradičně vysokou úroveň si drží tvorba **Františka Listopada** (nar. 1921). Jeho zatím poslední sbírka (vydaná u příležitosti životního jubilea) nese název *Curricula* (Dauphin, Praha 2011). Je uvedena mottem „Máme před sebou minulost, když nevidíme budoucnost“. Vědomí blížící se smrti

spolu s pocitem osamocení otvírá prostor cestám proti proudu času. Celá sbírka má retrospektivní ráz. Krátké, úsporné texty jsou civilní, prosté zbytečného patosu. Tvoří je vzpomínky na dětství a mládí (válku) a výjimečně také na prožitky pozdější, jakým je například nedávná návštěva Prahy („Stojím na Loretánském náměstí / a slyším něžnou hru zvonků / ukazují ti okno ministerstva / z kterého skočil Jan Masaryk / je mi líto skoro všeho / ty si prohlížíš ještě/ stav kramflíčků / dlažba na Loretánském náměstí / není pro portugalské střevíčky“). V básních se objevují konkrétní místa a osoby, které básník znal. Do básní také pronikají sny, jejichž echa jsou zachycena s minimem verbálního materiálu. Vedle záznamů pocitů a dějových fragmentů (které se básníkovi s odstupem času mění ve „znamení“) má své místo také reflexe („Odřel jsem se o stůl / špatně ohoblovaný / i malá zranění jsou znamení / že žijeme ve stínu / svatého omylu“). Listopad dokáže zachytit okamžik v jeho jedinečnosti a zároveň vystihnout vlastní niterné dění. V drobných úvahách rezonuje hledání smyslu existence, možná také hledání sebe sama. Sbírka vykazuje básnickou vyzrálost, autorovu schopnost přesné a nekonvenční metafory, přesného používání slov. Výrazová úspornost je podpořena prací s rytmem. Svou kvalitou a intenzitou básnické výpovědi se tento titul stává horizontem, k němuž se následující autoři prozatím ani neblíží.

Nepříliš zdařilým počinem je debut **Lenky Mrázkové** (nar. 1973) nazvaný *Levný mozek* (Kant, edice Literární Kabinet, Praha 2011). Sbírka je nevyzrálá, hledačská, obrazně chudá. Básně vyrůstají z každodenní reality, z intimního prožitku,

kdy záznam životní reality má ráz osobní zpovědi. Zacílení na vlastní „já“ se stává konstantním znakem sbírky. Promluvy konstatujícího subjektu jen sporadicky střídají oslovení blízké osoby či torza dialogů („lokalizuj svůj teror/ mně do výstřihu/ lokalizuj svůj teror/ právě tam/ a kdyžtak trochu doleva // kontakt/ (konce drátů minus a minus?)/ stačí... pak... díky/ má arytmie / lokalizuj svůj teror / cesta je drahá“). Výrazově strohé, až fragmentární verše obsahují také drobné úvahy o smyslu prožívaného. Specifikem jazykové výstavby je časté používání termínů z lékařské praxe, které se stávají součástí metafor. Vedle rezonancí milostných prožitků, pocitů, snů a přání se objevují také motivy existenciální, jako například úzkost z plynoucího času. Bohužel se však často jedná o výčty detailů, o jakýsi stylový pel-mel, kdy vážnost se mísí s ironií, pokus o obraz s celkem triviální hříčkou. Sbírce chybí větší razantnost a také intenzita výrazu. Bizarní jsou také názvy některých básní (K čemu je nám Schengen?, Každodenně to pro nás leduje, Už ne jaro... tady tedy už ne, Mám s Tebou každý den Vánoce, Jsou sladké ty imaginace apod.). Vše připomíná školní poetická cvičení, na jejichž konci by možná mohla být poezie. Ta se však v řadě textů nedostavuje.

Bez výhrad nelze hovořit ani o třetí sbírce **Yvety Shanfeldové** (nar. 1957) nazvané *Nahmatávání dna* (Dalibor Malina, Vsetín 2012). Knihu tvoří kratší texty, které obsahují převážně strohé, výrazově úsporné verše. Pro výpověď je typický volný verš vyznačující se výrazným rytmem. V básních se objevují záznamy pocitů, snů,

prožitků, dějů či někdejších hovorů. Tyto záznamy do básně pronikají v podobě torz. Z těchto zvláště propojených fragmentů pak pramení netradiční metaforičnost („Spím u okna, / sousedka beze stran, / švy stehlíků — / pomyslné duhy z roklí. // Večer neuhlazeno, / kbelíky, džbery, / občas střepy amfor, // prohnáný vítr. / Utěšuji se slovesnými druhy.“). Bohužel však ve sbírce můžeme nalézt řadu textů, v nichž převládá jakási manýra zaumnosti, kde sémantika je natolik deformována, že komunikace s básní je téměř nemožná („Sněžilo, tálo, / studené písně, / sucho vláh/ zaléhalo lesní polostěny. // Můj mozek, postřih tich. / V polích šachovnice, / krása druhých.“). Tam, kde se básnička obdobných nešvarů vyvaruje, kde nepodléhá pokušení proměnit verš v hudbu slov, ale pohlídá si významovou přesnost bez zbytečných schválností v podobě jazykových deformací, nacházíme kvalitní, průzračně čiré texty. A platí to i v případech, kdy je čeština kontaminována slovenštinou. V takovýchto básních převládá ztišená a spíše smutná atmosféra. Lyrický záznam je doprovázen drobnou reflexí, v níž je zvažován smysl života či prožívané každodenní reality. Úzkostně je vnímán plynoucí čas, který často odkazuje k smrti, umírání, bolesti či k jinému ortelu.

S textovou nadprodukcí se potýká sbírka **Evy Frantinové** (nar. 1956) nazvaná *Z hvězdy pod okap* (Periskop — Zdenka Brožová, Příbram 2011). Kniha obsahuje na tři stovky lyrických miniatur, nejčastěji pak aforismů. Výjimku tvoří rozsáhlejší skladba „Šimon bere do rukou flétnu“, která je koncipovaná jako fragment dialogu. Texty této sbírky jsou psané volným veršem pouze

občas zakončeným rýmem. Kromě momentek a reflexí se zde objevují také útržky dialogů. V krátkých básních se nadpis často stává základním významovým akordem básně. K nejfrekventovanějším motivům patří motivy plynoucího času, lásky, rodiny, domova a dětství, cestování, hudby či poezie, ve sbírce se ovšem objevují motivy existenciální — například motivy samoty, nicoty či smrti. V textech se střídá humor a ironie s vážností a také civilnost s patosem. Básnička mnohdy glosuje každodenní realitu vlastního života i současné společenské dění. Zde je možno najít „angažované“ texty, u nichž jejich postnormalizační rétorika spíše připomíná politickou proklamaci než báseň, jako je tomu například v textu nazvaném „Chceme žít II“: „Muzikant spěchá uklízet / Uklízeč se na trávě pase / kníže vybízí podkoního: Stel pod kopyta zisku / a vážka vzdoru nabírá výšku...“ Nad trivialitou některých takovýchto textů, jako je například „Omluvenka“, však zůstává rozum stát: „Nemohu přijít — jsem bohatý“. O poznání lepší texty jsou ty, které tvoří jakýsi poetický místopis („Po kolena se brodit ve skořápkách / — cikády louskají / oříšky ticha...“, báseň „Pod piniemi“). Tematický eintopf však knihu mění v labyrint. Záplava textů pravidelně řazených ve větším počtu na stránku po čase nepřináší nic nového, nic překvapujícího a kniha se stává pro čtenáře úmornou.

K těm lepším v kontextu vlastní tvorby patří sbírka **Milana Ohniska** (nar. 1965) nazvaná *Nechráněný styk* (Druhé město, Brno 2012). Básně jsou psané volným veršem, jsou povětšinou nerýmované. Někdy však sklouznou k pravidel-

nosti verše i rýmu a získávají tak říkankový ráz. Gellnerovsky lehký verš (s častými slovními hříčkami) glosuje s ironickou distancí mnohdy vážné (či trapné) stránky života („Dnes jsem se / u našich na hajzlu dočetl / že vánoční cukroví má strašně ráda / ale na Štědrý den jí místo kapra řízky // Dost mě to zaujalo“, báseň „Zpěvačka“). Sbíрка obsahuje lyrické básně spojené s každodenní realitou, své místo v nich má příběh i úvahy (například nad smyslem slova — „Na světě je / tolik věcí zvláštních // Třeba když se řekne / ležel tam člověk // koho napadne / že to mohla být žena“). Básním nelze upřít schopnost osobitého humoru, ovšem povětšinou jim chybí schopnost výraznější pointy. Také některé rýmy hraničí s toporností. Naopak zajímavým pokusem je vložení textů nazvaných „Z Písanky pro 2. třídu“, které rozhodně nejsou laciným vtípkem. Jen zdůrazňují skutečnost, že avizovaný humor je spíše maskou, tenkou slupkou, pod níž se skrývá řada niterných traumat. Ironie, provokace či výsměch se stávají grimasou umožňující čtenáři vidět „lehký na rtech smích“ a tušit „hluboký v srdci žal“.

Autor je literární kritik